

Александар Крстић
Историјски институт
Кнез Михаилова 36/II, Београд, Србија
aleksandar.krstic@iib.ac.rs

НОВИ ПОДАЦИ О ВОЈВОДИ МИЛОШУ БЕЛМУЖЕВИЋУ И ЊЕГОВОЈ ПОРОДИЦИ*

Апстракт: У раду се разматрају досадашња сазнања о војводи Милошу Белмужевићу и његовој породици, указује на нека отворена питања и нуде додатни аргументи у прилог раније већ изнете тезе да је он прешао у Угарску после 1476/7, а не 1464. године. На основу доскора незапажених угарских дипломатичких извора исправља се хронологија последњих година Белмужевићевог живота и допуњују сазнања о његовој породици. Војвода је, поред старијег сина Вука и кћери Милице, имао и сина Марка, који је умро између 1496. и 1498. године. Вук је погинуо у обрачуну са Османлијама на Васкрс 1499. или 1500. године. Оливера је била Милошева мајка, а не супруга, која се звала Вероника и потицала је из породице Арка (Дамшуши) из Хуњадске жупаније. Белмужевићев тестамент је настао 1500, како га је првобитно датовао А. Ивић, а не 1495. године. Војвода је умро између 8. септембра и 16. новембра 1500. године. Поређењем података тестамента и угарских докумената, реконструише се редослед и време добијања појединих посела, као и број и садржај краљевских даровница за Белмужевиће.

Кључне речи: Милош Белмужевић, војвода, хришћанин спахија, Јагодина, тестамент, Матија Корвин, Владислав II Јагелонац, Јакшићи, Бођани, Бездин.

Необичан животни пут и истакнута улога војводе Милоша Белмужевића у српској историји друге половине XV века одавно су побудили

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије: *Средњовековне српске земље (13–15. век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (ев. бр. 177029).

интересовање научне јавности.¹ Постојање више извора разнородног порекла – српских, дубровачких, османских, угарских и млетачких, укључујући и јединствено сведочење самог војводе, који је у свом тестаменту сумирао сопствени живот,² омогућили су да се скицира његова биографија. Ипак, због фрагментарности изворних података, у историографији је остало више недоумица и неслагања око неких од најважнијих момената из живота овог српског властелина, који је започео каријеру у држави српских деспота, после њене пропасти постао турски спахија, а умро „на службе краља угарскога и светле коруне“. Две су основне групе спорних питања: прва, да ли се заиста на Милоша Белмужевића односе све оне вести из извора које су поједини историчари везали за њега, и друга, хронологија најзначајнијих догађаја из његове биографије. Ненад Лемајић је, на основу расположивих извора и дотадашње литературе, у два наврата претресао многа отворена питања везана за Милоша Белмужевића и његову породицу, доневши више исправних закључака.³ Зато овде нећемо детаљно излагати „живот и прикљученија“ војводе Милоша, већ ћемо само навести најважније моменте и истаћи спорна питања, да бисмо, изнесе-

¹ К. ЈИРЕЧЕК, *Историја Срба* 1, Београд 1952², 376, 381, 407, 413; К. ЈИРЕЧЕК – Ј. РАДОНИЋ, *Историја Срба* 2, Београд 1952², 390–391; А. ИВИЋ, *Историја Срба у Угарској од пада Смедерева до сеобе под Чарнојевићем (1459–1690)*, Загреб 1914, 7–8, 17, 23–24, 27–29; ИСТИ, *Историја Срба у Војводини од најстаријих времена до оснивања Потиско-поморшке границе (1703)*, Нови Сад 1929, 14, 18, 26, 28, 34, 36, 40–41, 60; Y. RADONITCH, *Histoire des Serbes de Hongrie*, Paris 1919, 65–66; Д. ПОПОВИЋ, Војводина у турско доба, *Војводина 1. Од најстаријих времена до Велике сеобе*, Нови Сад 1939, 210–212; ИСТИ, *Срби у Војводини* 1, Нови Сад 1957, 155–158; *Историја српског народа (= ИСН)* 2, Београд 1982, 377–382, 435, 444, 458–460 (С. ЋИРКОВИЋ); Д. МРЂЕНОВИЋ – А. ПАЛАВЕСТРА – Д. СПАСИЋ, *Родословне таблице и грбови српских династија и властеле*, Београд 1991², 218–220; Н. ЛЕМАЈИЋ, Породица Белмужевић, *Истраживања* 13 (1990) 73–80; ИСТИ, *Srpski narodni prvaci, glavari i starešine posle propasti srednjovekovnih država*, Novi Sad 1999, 32–33, 55, 76, 153–155; ИСТИ, О неким нејасним питањима из историје породице Белмужевић, *Балкан и Панонија кроз историју*, Зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у Новом саду и Сремској Митровици 9. и 10. јуна 2005. године, Нови Сад 2006, 115–123 (= *Српска елита на прелому епоха*, Сремска Митровица – Источно Сарајево 2006, 195–206).

² А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика из 16. и 17. века, *Vjesnik kraljevskoga hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva* 15/2 (1913) 92–103, стр. 93–94 (прештампано у: Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 354, и С. ПЕТРОВИЋ, Старање о души. Тестамент Милоша Белмужевића и еписки модели о последњој вољи јунака, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 71/1–4 (2005) 3–22, стр. 21–22).

³ Видети нап. 1.

ћи и нове податке и аргументе, покушали да решимо неке од недоумица. Лајош Талоци и Антал Алдаши су 1907. године објавили три исправе угарских краљева Матије Корвина (1458–1490) и Владислава II Јагелонца (1490–1516) за Милоша Белмужевића и његову кћи Милицу,⁴ а недавно је Адриан Мађина публиковао још три веома значајна, до сада незапажена документа везана за Белмужевиће.⁵ То су: повеља краља Владислава II из 1496. године, којом потврђује поседе Милошу Белмужевићу и његовим синовима,⁶ исправа Арадског каптала о Белмужевићевом примању у залог неких имања 1498. године,⁷ и писмо Владислава II, којим после војводине смрти узима у заштиту његову породицу 16. новембра 1500. године.⁸ Ове исправе, уз још неколико необјављених архивских докумената, пружају кључне податке за разрешавање хронологије последњих година живота угледног војводе, испуњених породичним трагедијама, и допуњују и исправљају наша досадашња сазнања о његовој породици.

* * *

О пореклу Милоша Белмужевића (Биомужевића или Беомужевића)⁹ не постоје директни подаци у историјским изворима, али се сматра да он потиче из властеоске породице која се налазила у служби деспота Ђурђа Бранковића у Зети. Позната су два члана ове породице, браћа

⁴ L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Magyarország melléktartományainak oklevéltára II, A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526* (= *Oklevéltár*), Budapest 1907, 276–277, 297–299.

⁵ A. MAGINA, Un nobil sârb în Banatul secolului al XV-lea: Miloš Belmuzević, *Analele Banatului, Serie nouă, Arheologie – istorie* 18 (2010) 135–142.

⁶ Magyar Országos Levéltár, Budapest, Diplomataikai levéltár (=DL) 26655. Ову исправу помињу: М. LENDVAI, *Temes vármegye nemes családjai* 1, Budapest 1896, 24; А. ИВИЋ, *Историја Срба у Угарској*, 27, и *Историја Срба у Војводини*, 40. Други домаћи аутори су углавном преузели информацију од Ивића. Једино је Д. ДИНИЋ-КНЕЖЕВИЋ, Словенски живаљ у урбаним насељима средњовековне јужне Угарске, *Зборник Матице српске за историју* 37 (1988) 7–42, стр. 34, цитирала део повеље где се набрајају поседи потврђени Милошу Белмужевићу 1496. године. Међутим, иако је користила краљеву даровницу, ни она није употребила њене податке за решавање хронолошких и генеалошких питања.

⁷ DL 36849.

⁸ Препис сада изгубљеног оригинала, који се још у првој половини XIX века налазио у конвенту у Колошмоноштору (Клуж-Манаштуру) чува се у: Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj-Napoca (=BAC), colecția Kemény József, mss. KJ 288/D, *Appendix diplomatarii Transilvanici*, vol. 8, f. 14.

⁹ За разлике у изговору уп. А. ЛОМА, Загорје Стефана Белмужевића – Куда је Јанко бежао са Косова, *Зборник Историјског музеја Србије* 23 (1986) 13–23, стр. 18, 20, нап. 29. Из практичних разлога, у раду ћемо користити одомаћени облик презимена Белмужевић.

Вук и Ђурађ Белмужевић, који су обављали управне функције у Зетском приморју и одржавали блиске везе са Дубровником, због чега су 1454. године примљени у дубровачко грађанство.¹⁰ Ако је судити према имену његовог старијег сина, Милош би најпре могао бити син Вука Белмужевића. Он се у историографији често идентификује са војводом Милошем, последњим војним заповедником деспота Ђурђа у Зети. После пораза деспотових војски предвођених војводом Алтоманом и Томом Кантакузином у сукобу са млетачким експонентом Стефаницом Црнојевићем 1452. године, војвода Милош је у јесен наредне, 1453. године, покушао да поврати изгубљене поседе у Зети. Међутим, доживео је пораз, након чега је под његовом контролом остала само тврђава Медун, коју је после пада јужних делова српске државе под османску власт (1455), био принуђен да преда Турцима.¹¹

Како је највећи број вести о Белмужевићима до 1455. године везан за Зету, сматра се да је породица пореклом из ове области. Међутим, постоје подаци који указују да се баштина Белмужевића може тражити и у Ваљевској Подгорини. Не само да тамо још увек постоји село Беомужевић, већ и савременик Константин Михаиловић из Островице наводи како је Јован Хуњади, приликом неславног повратка са Косова 1448. године, заробљен у *Загорју* и изведен пред тамошњег господара Стефана Белмужевића, који га је потом предао деспоту Ђурђу.¹² Генеалошку везу између браће Вука и Ђурђа, с једне, и Стефана Белмужевића, с друге стране, није могуће утврдити, али је, имајући у

¹⁰ К. ЈИРЕЧЕК, *Историја Срба* 1, 375, 381; К. ЈИРЕЧЕК – Ј. РАДОНИЋ, *Историја Срба* 2, 326, 389–390, 397; И. БОЖИЋ, *Немирно Поморје 15. века*, Београд 1979, 187–188, 191; *ИСН* 2, 377 (С. ЋИРКОВИЋ); М. СПРЕМИЋ, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 352, 724; Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 197–198; ИСТИ, „Ђурађ Белмужевић/Биомужевић“, *Српски биографски речник (=СБР)* 3 (Д–З), Нови Сад 2007, 617–618; С. ЋИРКОВИЋ, „Вук Белмужевић/Биомужевић“, *СБР* 2 (В–Г), Нови Сад 2006, 391.

¹¹ К. ЈИРЕЧЕК, *Историја Срба* 1, 376, 381; *Историја Црне Горе* 2/2, Титоград 1970, 228–230 (И. БОЖИЋ); И. БОЖИЋ, *Немирно Поморје*, 190–191; *ИСН* 2, 299, 377 (М. СПРЕМИЋ – Ј. КАЛИЋ, С. ЋИРКОВИЋ); М. СПРЕМИЋ, *Деспот Ђурађ*, 381, 412, 463, 724.

¹² КОНСТАНТИН МИХАИЛОВИЋ ИЗ ОСТРОВИЦЕ, *Јаничарево успомене или турска хроника*, прир. Ђ. ЖИВАНОВИЋ, Споменик САН 107, Одељење друштвених наука н. с. 9 (1959) 1–164, стр. 31; А. ЛОМА, *Загорје Стефана Белмужевића*, 17–22; М. СПРЕМИЋ, *Деспот Ђурађ*, 343–344; Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 199. О „Загорју“, односно Ваљевској Црној Гори видети и: С. ЋИРКОВИЋ, „Црна Гора“ и проблем српско-угарског граничног подручја, *Ваљево – постанак и успон градског средишта* (ур. С. БРАНКОВИЋ), Ваљево 1994, 59–77, стр. 59–61.

виду ретко презиме,¹³ скоро сасвим сигурно да се ради о члановима исте властеоске породице.

Такође није поуздано утврђено да ли је Милош Белмужевић идентичан са деспотовим војводом Милошем у (босанској) Сребрници 1457. године, као што претпостављају неки аутори,¹⁴ али је извесно да је био међу онима који су изгубили положај и поседе током бурних збивања у Смедереву након смрти деспота Лазара 20. јануара 1458. године. Из повеље којом је босански краљ Стефан Томаш 14. октобра 1458. године потврдио старе и даровао нове поседе логотету Стефану Ратковићу, види се да су удова деспотица Јелена и деспот Стефан одузели Милошу Белмужевићу село Пакларе у Усори. По свему судећи, Белмужевић је био присталица туркофилске струје Михаила Анђеловића, који је после смрти деспота Лазара накратко приграбио власт у Смедереву, али је свргнут 31. марта исте године.¹⁵ Треба нагласити да је у Томашевој повељи сачуван први поуздани помен Милоша Белмужевића. Не зна се шта је било са Белмужевићем у време коначне пропасти српске државе, али се на основу каснијег развоја догађаја сматра да се склонио или на османску, или на територију херцега Стјепана Вукчића Косаче. Августа 1464. године, у време угарско-турских борби у Босни, Дубровчани су дозволили војводи Милошу Белмужевићу да се заједно са породицом насели на дубровачкој територији.¹⁶

¹³ Презиме је могло настати по неком „белом мужу“, тј. белом човеку, али и по „белмужу“, врсти пастирског јела – цицваре: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика 1 (А–Богољуб)*, Београд 1959, 446.

¹⁴ Љ. СТОЈАНОВИЋ, *Старе српске повеље и писма 1/2*, Београд 1934, 431–433; К. ЈИРЕЧЕК – Ј. РАДОНИЋ, *Историја Срба 2*, 390; М. СПРЕМИЋ, *Деспот Ђурађ*, 724; С. МИШИЋ, *Поседи великог логотета Стефана Ратковића, Моравска Србија, историја, књижевност, уметност*. Зборник радова са међународног научног скупа, ур. С. МИШИЋ, Крушевац 2007, 7–19, стр. 13, 18. Резерву према оваквој идентификацији изнео је Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 199–200, нап. 19, а чини се да су истог мишљења били и М. ДИНИЋ, *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни 1*, Београд 1955, 84, 93; С. ЋИРКОВИЋ (уп. *ИСН 2*, 377) и Д. КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ, *Средњовековна Сребреница (14–15. вијек)*, Београд 2010, 125.

¹⁵ Белмужевићево село Пакларе (за сада неубицирано), као и неке поседе самог Михаила Анђеловића и његових других присталица, наследници деспота Лазара дали су потом логотету Ратковићу: Ф. РАЌКИ, *Prilozi za sbirku srbskih i bosanskih listina*, Rad JAZU 1 (1867) 124–163, стр. 157; К. ЈИРЕЧЕК – Ј. РАДОНИЋ, *Историја Срба 2*, 390–391; М. СПРЕМИЋ, *Деспот Ђурађ*, 516–517, 520, 537, 724; Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 199–200; С. МИШИЋ, *Поседи великог логотета Стефана Ратковића*, 7, 13; Ј. МРГИЋ, *Северна Босна (13–16. век)*, Београд 2008, 126–127.

¹⁶ К. ЈИРЕЧЕК – Ј. РАДОНИЋ, *Историја Срба 2*, 390; Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 198–199.

Идентификација Милоша Белмужевића са медунским и/или сребреничким војводом није потврђена историјским изворима, али је, почев од Константина Јиречека, с мањим или већим резервама, прихваћена у нашој историјској науци.¹⁷ Иако нико од историчара који су заговарали ове хипотезе није покушао да их образложи, јасно је да оне почивају на истом личном имену и војводској титули, с једне, и значајној улози породице Белмужевић у Зети тога времена, с друге стране. Ипак, морамо овде да укажемо на једну необичну последицу таквог закључка. Наиме, војвода Милош, заповедник Медуна, налазио се почетком друге половине XV века на веома одговорној дужности, у тешком периоду за власт деспота Ђурђа у Зети, угроженој од Млечана, Османлија и локалне, сепаратистички настројене властеле Црнојевића. Иако је он можда избио у први план стицајем околности, услед неповољног развоја догађаја по власт деспота Ђурђа у Зети, тешко је поверовати да би војно заповедништво било поверено неискусном и сувише младом човеку. Зато мислимо да медунски војвода, у време када се јавља у изворима, није могао имати мање од 25 година. То би даље значило да је рођен до 1425, најкасније годину – две након тога. Ако пођемо од става да га је мајка могла родити већ са петнаестак година, онда и њен долазак на свет не би требало датовати касније од 1410–1415. године. Разуме се, мајка медунског војводе је могла бити рођена и знатно раније. Међутим, ми сада поуздано знамо да је мајка Милоша Белмужевића била жива 1503. године. И не само да је била жива на самом крају XV и почетком XVI века, већ је у то време била довољно активна да јој син у аманет остави вођење значајних породичних послова, о чему ће касније бити још речи.¹⁸ Наравно, ни у средњем веку није немогуће да једна старица буде витална са деведесет година, али није ни много вероватно. Уколико је „последњи војвода Србије“ у Зети био Милош Белмужевић, наш горњи рачун, ако је тачан, показује да он у тренутку смрти не би могао имати мање од 75 година. У то време је, поред живе мајке, имао и малолетну кћи, дакле девојчицу млађу од 12 година.¹⁹ Имајући све то у виду, може се само поновити већ изнети став, да хипотезу о Милошу Белмужевићу као војводи у Зети „ипак не би требало прихватити без значајне резерве“.²⁰

¹⁷ Вид. нап. 11 и 14.

¹⁸ А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 94; DL 26662.

¹⁹ L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Oklevéltár*, 297–298; A. MAGINA, *Un nobil*, 142. У Угарској се до почетка XVI века пунолетним сматрао дечак од 14, а девојчица од 12 година, да би потом граница пунолетства за оба пола била 12 година: J. HOLUB, *Az életkor szerepe a középkori jogunkban és az „időlátott levelek“ 1–2*, *Századok* 55 (1921) 32–37, 212–235.

²⁰ Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 196, нап. 5

С друге стране, уколико не прихватимо да је Милош Белмужевић био војвода у Зети 1452–1456. године, остаје чињеница да је био политички активан 1458. године. Можда је у то време он још био млади властелин који је тек наследио свога оца,²¹ али је његова мајка тада морала имати бар тридесетак година. У том случају, 1503. године би имала најмање око 75 година, док би њен син умро три године раније у старости од око 60 година. Оваква рачуница, ма колико била груба и условна, ипак делује вероватније од претходне. Ипак, указаћемо овде на још једну, како нам се сада чини, више теоретску могућност. Наиме, у породици Белмужевић могло је постојати више чланова са именом Милош. Можда је војвода из Угарске заправо близак рођак (унук или синовац) оног Милоша који је био лишен поседа 1458. године? Оно што их повезује је, како се чини, спремност на сарадњу са освајачима: зетски војвода је предао Турцима Медун, додуше по деспотовом налогу; Милош Белмужевић из Томашеве повеље је највероватније изгубио поседе као присталица Михаила Анђеловића, који је пустио Турке у Смедерево; коначно, потоњи угарски племић и борац против Османлија је дуго година после пропасти српске државе био султанов тимарник. То јесте снажан аргумент у прилог тези да се ради о истој личности, али може бити у питању и породично опредељење. С друге стране, да ли то што Милош Белмужевић 1464. године тражи уточиште у Дубровнику, а 1476/7. године држи тимар у Смедеревском санцаку, указује на његово тренутно колебање, или су се можда два блиска рођака и имењака различито определила у ситуацији насталој доласком Османлија? Сматрамо да је посредни ово прво, али не може се сасвим искључити ни друга могућност.

Хронолошке недоумице везане су и за Белмужевићеву даљу судбину. Наиме, Јиречек је претпоставио да је Милош Белмужевић 1464. године преко Дубровника отишао у Угарску, што је потом прихваћено у историографији.²² Бранислав Ђурђевић је још 1952. године

²¹ Полазимо од претпоставке да је Милош син поменутог Вука Белмужевића. Он се, према садашњем стању извора, не помиње после 1454, а његов брат Ђурађ после 1455. године. Њихове *nobiles domine* добиле су децембра 1443. године дубровачку барку да их одвезе до Скадра: К. ЈИРЕЧЕК – Ј. РАДОНИЋ, *Историја Срба* 2, 389, нап. 69; Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 198; ИСТИ, „Ђурађ Белмужевић/Биомужевић“, *СБР* 3, 617–618; С. ЋИРКОВИЋ, „Вук Белмужевић/Биомужевић“, *СБР* 2, 391.

²² К. ЈИРЕЧЕК – Ј. РАДОНИЋ, *Историја Срба* 2, 390; *ИСН* 2, 377–378, нап. 14 (С. ЋИРКОВИЋ); М. СПРЕМИЋ, *Деспот Ђурађ*, 724; М. БЛАГОЈЕВИЋ – Д. МЕДАКОВИЋ, *Историја српске државности* 1, Нови Сад 2000, 305. Од Јиречека је, вероватно грешком, потекла и 1469. као година Белмужевићевог преласка у Угарску (*Историја* 1, 407, нап. 95), која је потом преузета у радовима ранијих истраживача:

показао да је Милош Белмужевић уписан у првом сачуваном попису Смедеревског санцака из 1476/7. године као тимарник, са тимаром који су чинили приходи од пазарног места Јагодине у износу од 8.583 акче.²³ То је потом поновљено у *Историји народа Југославије* и радovima других наших османиста,²⁴ али је овај податак дуго остао занемарен у српској медијевистици.²⁵ Главни аргумент за такав однос према информацији о Милошу Белмужевићу као истакнутом хришћанину спахији из Смедеревског санцака 1476/7. године, која представља и *terminus post quem* његовог преласка у Угарску, лежао је у тумачењу исказа из војводиног тестамена. Наиме, Белмужевић је у својој последњој вољи изричито поменуо службу „краљу Матејашу у Слизии“ и ране којих је допао том приликом.²⁶ То је повезано са вишегодишњим ратовањем Матије Корвина, прво против Чеха (1468–1471), када је на почетку сукоба освојио Шлеску, Моравску и Лужицу, а затим против Пољака, за одбрану ових територија (1471–1474).²⁷ Иако

Y. RADONITCH, *Histoire*, 65; А. ИВИЋ, *Историја Срба у Војводини*, 18; Д. ПОПОВИЋ, Војводина у турско доба, 210. Уп. Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 201, нап. 25.

²³ Başbakanlık Arşivi İstanbul, *Tapu tahrir defteri*, n° 16 (1476), 223–224; Б. ЂУРЂЕВ, Хришћани спахије у северној Србији у 15. веку, *Годишњак Друштва историчара БиХ* 4 (1952) 165–169, стр. 167. Јагодина је тада била центар истоимене нахије са 101 кућом раје и четири удовичка домаћинства, уз које је било насељено још и 26 влашких породица, али се становништво „разбежало у страху од непријатеља“, због чега нису држани пазар и панађур. У овај попис, који је извршен након угарско-турског ратовања у северној Србији, унет је ипак и процењени приход од закупа пазара у Јагодини, у износу од 2.600 акчи: А. КРСТИЋ, „Јагодина“, *Лексикон градова и тргова средњовековних српских земаља*, ред. С. МИШИЋ, Београд 2010, 122.

²⁴ *Историја народа Југославије* 2, Београд 1960, 73 (Б. ЂУРЂЕВ); О. ЗИРОЛЕВИЋ, *Турско војно уређење у Србији 1459–1683*, Београд 1974, 159–160; Р. ТРИЧКОВИЋ, Ђуприја и средње Поморавље до Првог српског устанка, *Бој на Иванковцу 1805. године*, Београд 1979, 113, 116; Е. МИЉКОВИЋ-БОЈАНИЋ, *Смедеревски санцак (1476–1560). Земља. Насеља. Становништво*, Београд 2004, 301; ИСТА, Хришћани спахије у Смедеревском санцаку у другој половини 15. века, *Моравска Србија*, 85–93, стр. 87, 91.

²⁵ Један од ретких аутора који је на основу ове информације померио Белмужевићев прелазак у Угарску у време после 1476. године био је Д. ПОПОВИЋ, *Срби у Војводини* 1, 155–156. С друге стране, Д. МРЂЕНОВИЋ – А. ПАЛАВЕСТРА – Д. СПАСИЋ, *Родословне таблице*, 220, нап. 2, одрицали су „исправност“ Ђурђевог навода о Белмужевићу као смедеревском тимарнику почетком последње четвртине XV века.

²⁶ А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 93.

²⁷ *ИСН* 2, 380–382 (С. ЋИРКОВИЋ); Р. ENGEL, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895–1526*, London – New York 2001, 302–306; П. РОКАИ – З. ЂЕРЕ – Т. ПАЛ – А. КАСАШ, *Историја Мађара*, Београд 2002, 163–165.

је податак из смедеревског дефтера примио са извесном оградом, констатујући како се не зна са сигурношћу да ли се он заиста односи на стање из 1476. године, или је преузет из ранијег пописа, Ненад Лемајић је исправно закључио како је Милош Белмужевић у османској служби остао највероватније до великих угарских похода у северну Србију 1480. и 1481. године, када је прешао у Угарску. Томе у прилог Лемајић је истакао и чињеницу да је прве поседе у Угарској, Мојшу и Познад у Тамишкој жупанији, Милош Белмужевић добио тек крајем 1483. године, и да није вероватно да је у Угарској живео скоро 19 година без поседа. Сходно томе, службу угарском краљу и рањавање у Шлезији не треба везивати за ратовање између 1468. и 1474. године, него за неки каснији сукоб.²⁸

Нека детаљнија истраживања прилика у Шлезији током девете деценије XV века евентуално би могла да укажу на ближи временски оквир и околности под којима је дошло до Белмужевићевог рањавања. Уосталом, сасвим је могуће да се радило о неком локалном сукобу. Скрећемо пажњу на околност да се у тестаменту војводе Милоша набрајају три различита даривања краља Матије за „верну службу“ пре рањавања у Шлезији, које је потом награђено добијањем Шашвара у Тамишкој жупанији. По овом поседу Белмужевић је на крају понео свој угарски племићки предикат „од Шашвара“ (de Saaswar).²⁹ Зато нам се чини да је Милошева ратничка епизода у Шлезији ближа 1490. (смрт Матије Корвина) него 1483. години (добијање првих поседа).

У сваком случају, са сигурношћу се може рећи да нема никаквих основа за релативизовање података из Смедеревског дефтера. Наиме, овај попис Смедеревског санцака настао је током 1476/1477. године, и садржи сасвим ажурне податке о тимарима и тимарницима. То је време када је, после освајања Шапца у фебруару 1476. године, подручје данашње Мачве, Посавине и Тамнаве доспело под угарску власт, због чега није ни унето у овај османски пописни дефтер. Белешке у попису о бежању становништва из појединих места и неодржавању пазара и панађура „у страху од непријатеља“, такође сведоче о тренутном стању на терену, пошто је ратовање настављено наредне

²⁸ Н. ЛЕМАЈИЋ, Породица Белмужевић, 76–77; ИСТИ, *Српска елита*, 38, 201–202. Поменути аутор је напоменуо да би хипотеза о истовременом постојању два истакнута српска ратника са именом Милош Белмужевић, једним на османској, и другим на угарској страни, била мало вероватна.

²⁹ DL 26655, DL 36849, DL 20476, DL 29022, DL 26662; L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Oklevéltár*, 299; A. MAGINA, *Un nobil*, 140, 142. К. ЖИРЕЧЕК, *Историја Срба* 1, 407, погрешно наводи да је у питању Шашвар у Њитранској жупанији на северу Угарске, што је потом више пута поновљено у литератури.

зиме око Смедерева, али и угарским продорима дубље у унутрашњост Смедеревског санџака. Осим тога, будући да за подручје Браничева постоји и попис из 1467. године, види се да су у дефтеру из 1476/7. године убележене бројне измене: неким тимарницима су одузети тимари, другима замењени, неким су смањени, а појединима проширени.³⁰ Дакле, попис показује актуелно стање у датом тренутку, што значи да је Милош Белмужевић 1476/7. године сасвим сигурно још увек био османски спахија, који је као тимар држао Јагодину.

Прешавши из османске у угарску државу, „од поганех на угарски арсаг“, Белмужевић се истакао војујући на челу великог одреда српских лаких коњаника – хусара, како на граници са Османлијама, тако и на другим ратиштима.³¹ Он је верно служио прво краља Матију Корвина, а потом и његовог наследника Владислава II Јагелонца. Поред већ поменутих рана задобијених у Шлезији, познати су Белмужевићеви војни подвизи код Стоног Београда, током рата Владислава II против Максимилијана Хабзбуршког (1490–1491). Учествовао је и у борби против трупа пољског принца (потоњег краља) Јана Олбрахта код Кошица, децембра 1491. године.³² Иако је његов положај у новој средини у почетку био релативно скроман – први посед који је стекао обухватао је само једно село и једно селиште – Милош Белмужевић се својим војничким способностима брзо уздигао у сам врх српског друштва у Угарској краљевини, ставши, ако не у ред са деспотима из куће Бранковића и Јакшићима, онда свакако тик до њих.³³ Према јед-

³⁰ Видети: Е. МИЉКОВИЋ-БОЈАНИЋ, *Смедеревски санџак*, 46, 60, 97, 202; Е. МИЉКОВИЋ – А. КРСТИЋ, *Браничево у 15. веку. Историјско-географска студија*, Пожаревац 2007, 39, 59–61.

³¹ Према Лудовику Цријевићу Туберону, у рат против Пољака 1491. године деспот Ђорђе и његов брат Јован Бранковић кренули су са 600, синови Стефана и Дмитра Јакшића са 300, а Белмужевић чак са 1.000 лаких коњаника. Државни сабор из 1498. године, одређујући војне контингенте које морају да опремају поједини угарски барони и жупаније, наводи и српског деспота, обавезаног да у рат поведе 1.000 коњаника, Стефана Јакшића од Нађлака, и Милоша Белмужевића, за кога се прецизира да ће ићи у рат са свим својим хусарима: LUDOVICI TUBERONIS DALMATAE ABBATIS, *Commentarii de temporibus suis*, ed. V. REZAR, Zagreb 2001, 73; *Magyar törvénytár 1000–1526. évi törvényzikkék*, Budapest 1899, 606, 608.

³² *Ludovici Tuberonis Commentarii*, 66, 73; NICOLAUS ISTHUNFFY, *Regni Hungarici historia post obitum gloriosissimi Mathiae Corvini regis, Coloniae Agripinae 1724*, 10.

³³ Белмужевићево високо место у српском друштву у Краљевини памтили су и Угри. Четврт века после војводине смрти, поводом предстојећег преласка Павла Бакића у Угарску, калочки надбискуп и капетан Доњих крајева Павле Томори је написао: „Is si exhibit, est maior persona quam condam Belmostwyth fuit,

ном рачуну, Белмужевић је пред смрт располагао са 22 поседа, од тога три у Бачкој, два у Чанадској и 17 у Тамишкој жупанији. Значајно присуство Срба на некадашњим Белмужевићевим поседима у годинама и деценијама после његове смрти указује да је и он, као и други српски великаши, имао значајну улогу у насељавању српских избеглица из Османског царства на банатским просторима.³⁴ Његов високи положај и значај међу Србима у Угарској у последњим деценијама XV века познати су и већ истакнути у историографији, стога се овде нећемо на томе посебно задржавати.³⁵ Међутим, војвода Милош Белмужевић је као угарски властелин био добро интегрисан и у угарску племићку средину, и укључен у уобичајене активности жупанијског племства. Поменућемо само један до сада незапажени документ, из кога се види да је Белмужевић, као поседник из Бачке, 1496. године био на функцији племићког судије у овој жупанији.³⁶ Осим тога, до недавно потпуно непознате војводине брачне и породичне везе са угарским племством, о којима ће у наставку бити речи, бацају ново светло на његов живот у Угарској.

На основу излагања Лудовика Цријевића Туберона познате су околности рањавања Милоша Белмужевића и погибије његовог сина у сукобу са Турцима. Дубровачки хуманиста наводи да Белмужевић „festum Sacrosanctae Resurrectionis diem celebraturus ad aedem diuae Virginis, quae haud procul a domo eius sita est, una cum filio et sexaginta circiter comitibus proficiscitur...“³⁷ Почев од Алексе Ивића па надаље, ово се у нашој историографији тумачи као прослава празника Успења Богородице у српском манастиру посвећеном Богородици, или чак посвећеном Успењу Богородице. Међутим, термин *sacrosancta resurrectio* односи се на васкрсење Христово, а за успење Богородичино

vel domini Jazith nunc forent“: V. FRAKŃÓI, Tomori Pál kiadatlan levelei, *Történelmi társ* (1882) 78–95, 201–202, p. 88; Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 226.

³⁴ Уп. А. МАГИНА, *Un nobil*, 137.

³⁵ А. ИВИЋ, *Историја Срба у Угарској*, 23–24, 27; исти, *Историја Срба у Војводини*, 34, 36, 40; Y. RADONITCH, *Histoire*, 65–66; Д. ПОПОВИЋ, Војводина у турско доба, 210; D. DINIĆ-KNEŽEVIĆ, Sremski Brankovići, *Istraživanja* 4 (1975) 5–47, str. 36; *ИСН* 2, 435, 450–451 (С. ЂИРКОВИЋ); Н. ЛЕМАЈИЋ, Породица Белмужевић, 77–78; исти, *Српска елита*, 64, 89–90, 202, 226.

³⁶ *Millus Belmoseuyth de Sasuar* и још тројица *iudices nobilium comitatus Bachiensis* обавестили су 23. септембра 1496. године краља Владислава II да су примили његово писмо, којим наређује спровођење истраге поводом једне тужбе, те да су стога послали двојицу својих људи, који су их после извршених испитивања у Бачкој жупанији известили како су тврдње изнете у поменутој тужби тачне: DL 20476.

³⁷ *Ludovici Tuberonis Commentarii*, 134–135.

користи се реч *assumptio*. Осим тога, термини *aedes* и *fanum* које учени писац користи означавају храм, цркву или светилиште, и тек би у неком ширем смислу могли да се односе на манастир. Зато је можда сувише слободна интерпретација да се овде ради баш о манастиру.³⁸ Дакле, пошто су смедеревски Турци сазнали за ово окупљање поводом прославе Васкрса код неког храма Богородице у Потисју, у близини Белмужевићевог дома, прешли су Дунав и испровоцирали сукоб са војводом Милошем и његовим људима. У борби која се приметно заматнула војвода је био рањен, а његов син је погинуо. Смрт наследника тешко је погодила Милоша Белмужевића, који се осветио прво турским заробљеницима, а потом је за одмазду немилосрдно пустошио османску територију јужно од Дунава.³⁹ Догађаји нису датовани, осим што Пријевић каже да је до напада Османлија дошло током трајања турско-угарског примирја, за које се иначе зна да је склопљено марта 1495. године.⁴⁰ Како погибију сина Вука у сукобу са Турцима помиње и војвода Милош у свом тестаменту, овај трагични догађај хронолошки је одређиван према времену настанка Белмужевићеве последње воље. Међутим, датовање поменутог акта је такође изгледало спорно. Ивић, који је објавио војводину опоруку, датовао ју је 8. септембром 1500. године, иако у његовом издању овог документа стоји овакав датум: **Писа се си тещемџи(с)тво лѣта ꙗдꙋ м(е)с(е)ца септемвриа ѿ д(а)н ѝторник.**⁴¹ Ђорђе Сп. Радојчић, а потом и Сима Ћирковић, исправили су годину у 1495, која одговара наведеној 7004. години византијске ере. Те године је 8. септембар такође падао у уторак, као и 1500. године. Овакво датовање је потом прихваћено у новијој српској историографији.⁴²

Међутим, угарски краљ Владислав II је 2. јула 1496. године потврдио поседе Милошу Белмужевићу и његовим синовима Вуку и

³⁸ Уп. одговарајући превод В. Резара: LUDOVIK CRJEVIĆ TUBERON, *Komentari o tojem vremenu*, Zagreb 2001, 132.

³⁹ LUDOVICI TUBERONIS *Commentarii*, 135–136; А. ИВИЋ, *Историја Срба у Угарској*, 27–28; исти, *Историја Срба у Војводини*, 40–41; Д. ПОПОВИЋ, *Војводина у турско доба*, 210; Н. ЛЕМАЛИЋ, *Српска елита*, 203–204.

⁴⁰ Ј. КАЛИЋ-МИЈУШКОВИЋ, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 217–218; *ИСН* 2, 452 (С. ЋИРКОВИЋ).

⁴¹ А. ИВИЋ, *Неколико ћирилских споменика*, 94.

⁴² Ђ. СП. РАДОЈЧИЋ, *Antologija stare srpske književnosti (11–18. veka)*, Београд 1960, 212, 348; *ИСН* 2, 378, нап. 14 (С. ЋИРКОВИЋ); М. КАШАНИН, *Српска књижевност у средњем веку*, Београд 1975, 488; *Стари српски записи и натписи*, прир. М. ПАВИЋ, Београд 1986, 128–129; Н. ЛЕМАЛИЋ, *Српска елита*, 204; М. СПРЕМИЋ, *Породица Јакшић у Банату, Банат кроз векове. Слојеви култура Баната*. Зборник радова, ур. М. МАТИЦКИ, Београд 2010, 33–63, стр. 43.

Марку.⁴³ Дакле, не само да је Вук Белмужевић био жив у јулу 1496. године, него је тада у животу био још један, млађи син војводе Милоша – Марко. Овај члан породице Белмужевић био је до сада потпуно непознат у нашој историјској науци, пошто се не помиње у другим објављеним изворима, па чак ни у тестаменту свог оца Милоша. Како сâм војвода наводи да је Вуковом погибијом остао без мушких потомака, једини закључак који се може извући јесте да је млађи син Милоша Белмужевића умро пре свог старијег брата Вука. Марко се не помиње ни у акту Арадског каптола од 12. маја 1498. године, којим се потврђује да су Фрања и Гашпар од Фанчлаке дали у залог Милошу Белмужевићу од Шашвара и његовом сину Вуку своје поседе Петерлаку и Петерфалву и седам пустара под заједничким називом Кадар (мађ. *Hethkadar*) за суму од 200 златних флорена.⁴⁴ Околности и време Маркове смрти су непознати, али се може претпоставити да је млађи војводин син напустио овај свет између јула 1496. и маја 1498. године. Дакле, последња воља Милоша Белмужевића очито није могла настати у уторак 8. септембра 1495. године, када су му још увек била жива два сина, већ између 2. јула 1496. и 16. новембра 1500. године, када се војвода помиње као покојни.⁴⁵ Једини уторак 8. септембра у том раздобљу био је 1500. године, баш као што је Ивић и датовао опоруку. Пошто снимак војводиног тестаента никада није објављен,⁴⁶ не може се сада рећи да ли је датум заиста онакав како је донет у Ивићевом издању. Мало је вероватно да је могао бити погрешно написан или прочитан месец и недељни дан, што значи да грешку треба тражити или у датуму, или у години. С друге стране, тешко је поверовати да Ивић није знао да *з̄д̄* не одговара 1500, већ 1495. години. Како сада изгледа, најлогичније је очекивати да је погрешно написана година, или у самој исправи, или, вероватније, у издању. Септембру 1500. године одговара 7009. година „од стварања света“, дакле требало би да стоји *з̄ѳ̄*. Без снимка исправе нема коначног закључка, али се последња могућност,

⁴³ DL 26655; A. MAGINA, *Un nobil*, 139.

⁴⁴ DL 36849; A. MAGINA, *Un nobil*, 140. Ове насеобине и пустаре налазиле су се југоисточно од Темишвара: Петерлака у атару насеља Иклода, Петерфалва (касније Петрово Село) код места Драгшина (*Dragșina-Sârbova*), а Кадар (*Cadâr*) североисточно од Гатаје постоји и данас: P. ENGEL, *A Temesvári és Moldovai szandzsák törökkori települései (1554–1579)*, Szeged 1996, 72, 106.

⁴⁵ A. MAGINA, *Un nobil*, 142.

⁴⁶ Према Алекси Ивићу, тестамент се 1913. године чувао у Мађарском државном архиву у Будимпешти, у одељењу *Lymbus*. Ивић није дао сигнатуру ни ти друге податке о документу, осим да је био оверен са четири печата, накнадно откинутих.

штампарска грешка – ‘д’ уместо ‘с’ – за сада чини као највероватније објашњење.⁴⁷

Ако се вратимо питању када се догодио упад Турака на поседе Белмужевића, којом приликом је погинуо Милошев син Вук, видећемо да је овај догађај могуће одредити у релативно кратак временски распон од две године (12. мај 1498 – 8. септембар 1500). Према Тубероновом приповедању, после синовљеве погибије, чим му је рана дозволила, гневни војвода је саставио војску делом од својих људи, а делом од војника својих пријатеља, и упавши на османску територију, жестоко је опустошио. Из дневника Марина Сануда познато је да су у лето 1500. године, пре средине августа, Милош Белмужевић и један од чланова великашке породице Кишхорват са 9.000 ратника продрли на турску територију, спалили 18 села у околини Смедерева, и вратили се са пленом преко Дунава.⁴⁸ Сасвим је извесно да оба извора говоре о истом догађају.⁴⁹ За војводин опоравак и припреме за његов последњи ратни поход сигурно је било потребно неко време, па је нејасно да ли је од турског напада, који се догодио на Васкрс (1500. године био је 19. априла), до краја јула и почетка августа исте године било довољно времена за реализовање војне акције. Такође је неизвесно да ли је Белмужевић, након смрти јединог преосталог мушког наследника, успео да од краља и државног сабора добије одобрење за слободно располагање имовином у року од непуних пет месеци, до 8. септембра 1500. године. Зато постоји могућност да до упада акинција у јужну Угарску и Вукове погибије није дошло на Васкрс 1500, већ претходне године, односно 31. марта 1499. године. Рађавање и ратни напори оставили су озбиљне последице по војводино здравље, који је у време састављања тестамена септембра 1500. године био свестан

⁴⁷ Уп. А. MAGINA, *Un nobil*, 141, нап. 1.

⁴⁸ MARINO SANUTO, *Világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai*: 1 (1496–1501), ed. G. WENZEL, *Magyar Történelmi tár* 14 (1869) 3–282, pp. 134–135 (помен Кишхорвата недостаје у издању: MARINO SANUDO, *Oдношaji skupnovlade mletačke prema јужним Slavenom* 1, ed. J. VALENTINELLI, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* 5 (1859) 1–160, str. 120–121); *ИСН* 2, 459 (С. ЋИРКОВИЋ); Ј. КАЛИЋ, *Срби у позном средњем веку*, Београд 2001, 183.

⁴⁹ Краљ Владислав II је тек у јуну наредне, 1501. године, после истека примирја, ушао као савезник Венеције у рат са Турцима. И поред неколико продора на османску територију, у којима су учествовали и деспот Јован Бранковић и браћа Јакшићи, рат се две године касније завршио без добитака за Угарску: К. ЛИРЕЧЕК, *Историја Срба* 1, 414; А. ИВИЋ, *Историја Срба у Војводини*, 42–45; Ј. КАЛИЋ-МИЈУШКОВИЋ, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 224–227; *ИСН* 2, 459–461 (С. ЋИРКОВИЋ).

скоре смрти. Она је наступила у року од два месеца, пре 16. новембра 1500. године.⁵⁰

Војводу Милоша Белмужевића од Шашвара надживеле су мајка, супруга и кћерка. Иако их је одредио за своје главне наследнике, њихова имена у тестаменту није навео. Ивић је у својој *Историји Срба у Угарској*, а потом и у *Историји Срба у Војводини*, изнео да се Милошева супруга звала Оливера, не наводећи извор за ту тврдњу. Податак о Оливери као супрузи Милоша Белмужевића од Ивића су прихватили и други аутори.⁵¹ Невоље са којима се суочила војводина породица после његове смрти оставиле су трага у архивској грађи и тако нам пружиле могућност да сазнамо имена Белмужевићеве мајке, супруге и кћерке. Ускоро после смрти војводе Милоша, краљ Владислав II је током свог боравка у Бачу 16. новембра 1500. године под своју личну заштиту ставио „generosas dominas Oliveriam matrem condam Mylos Belmosowyth ac Veronicam consortem, nec non Mylitham puellam filiam eiusdem, simulcum universis possessionibus, portionibusque et iuribus possessionariis ac rebus et bonis suis“, и писмом наложио тамишком жупану и генералном капетану Доњих крајева Жожи Шому да их штити.⁵² Време издавања краљевог писма сугерише да су се Белмужевићеве наследнице обратиле краљу врло брзо после Милошеве смрти, вероватно зато што су њихова имања и права већ тада била угрожена од суседа, а можда и од дотадашњих фамилијара покојног војводе. Место настанка овог писма такође упућује на могућност да је војводина породица у то време боравила на својим бачким поседима, и да је искористила краљев долазак у јужне крајеве да лично пред владарем затражи његову заштиту.⁵³ Краљ је потом наставио да штити интересе Белмужевићеве породице, па је 30. маја 1501. године наредио највишим судским инстанцама у Угарској да Милошеву кћи

⁵⁰ „И би хотење Божије и посла на нас своју руку и ми познасмо и виде-смо јер ћемо од овогај света прити...“: А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 94; А. MAGINA, Un nobil, 142.

⁵¹ А. ИВИЋ, *Историја Срба у Угарској*, 27–28; исти, *Историја Срба у Војводини*, 40–41; Д. ПОПОВИЋ, Војводина у турско доба, 210; исти, *Срби у Војводини* 1, 156; Д. МРЂЕНОВИЋ – А. ПАЛАВЕСТРА – Д. СПАСИЋ, *Родословне таблице*, 218, 220; Н. ЛЕМАЈИЋ, *Српска елита*, 203–205.

⁵² А. MAGINA, Un nobil, 142.

⁵³ Краљ Владислав II је у јесен 1500. године дошао у Бач и ту окупљао војску за предстојећи рат против Турака: MARINO SANUDO, *Oдношјај*, 156; Ј. КАЛИЋ-МИЛУШКОВИЋ, *Београд у средњем веку*, 224; *ИСН* 2, 458 (С. ЋИРКОВИЋ). Сачувана су још два краљева писма настала у Бачу 16. новембра: DL 94624, L. THALLÓCZY – S. HORVÁTH, *Jajcza (banság, vár és város) története 1450–1527*, Budapest 1915, 147–148; DL 245308.

Милицу нико не може узнемиравати у њеном поседу и да нико не сме од ње ништа потраживати судским путем док не постане пунолетна. Четири дана касније краљ је, због заслуга и верности њему и „светој угарској круни“ покојног племића Милоша Белмужевића од Шашвара, одобрио и потврдио властелинов тестамент у свим појединостима.⁵⁴

Међутим, и поред краљеве заштите, Белмужевићи су наредних година имали проблема са својим суседима. Тако су се пред краљем Владиславом II жалили „in personis egregiorum Stephani et Marci Jaxyth de Nagh Lak ac generose domine Oliveri, matris condam Belmo-sewyth de Saswar“, да су 4. априла 1503. године Валентин Кереј и жупан Никола од Селеуша, заједно са више других племића и њихових фамилијара, упали на њихов посед Мунар у Чанадској жупанији, опљачкали кметове, одвели сву стоку и однели другу покретну имовину, наневши штету већу од 600 златних флорена. Због тога је краљ већ 25. априла исте године наредио Будимском каптолу да пошаље свог представника, који ће заједно са краљевим изаслаником спровести истрагу. Истрага је споведена 8. маја, и каптол је већ 15. маја 1503. године одговорио краљу да су оптужбе основане. Није познато шта се даље дешавало тим поводом.⁵⁵

Белмужевићев тестамент сугерише да је главну улогу у породици после војводине смрти требало да преузме његова тада већ стара, али извесно добродржећа мајка. Војвода Милош у последњој вољи наводи како „баштину моју оставих матере своји и жене ми и детету, које ми Бог дао“, и потом одређује да му мајка „за душу опраља“ имовину намењену за ову побожну сврху (коње, коњску опрему, сребро и друго).⁵⁶ Наведена исправа из 1503. године показује да је Белмужевићева мајка Оливера заиста преузела руководећу улогу у породици, заступајући пред властима њене интересе заједно са браћом Јакшићима. Она је то морала да чини под старе дане, јер се војводина супруга Вероника тада већ преудала за властелина Стефана Брадача, коме је пре 1504. године родила кћерку Софију. Вероника је потицала из племићке породице влашког порекла Мусина од Дамшуша, која је своје баштинске поседе имала у Хуњадској жупанији у Трансилванији. Њен отац Ладислав Арка помиње се у изворима од 1467. до 1499. године, дакле у периоду када је у Угарској боравио и каријеру градио

⁵⁴ L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Oklevéltár*, 297–299.

⁵⁵ DL 26662. Чини се да је А. Ивић управо на основу овог документа, решавајући скраћенице *m̄ris* и *m̄re* уз Оливерино име као *mulieris* и *muliere*, уместо *matris* и *matre*, погрешно закључио да се радило о војводиној супрузи, а не мајци.

⁵⁶ А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 94.

и Милош Белмужевић.⁵⁷ После Ладислављеве смрти вођење ове гране породице Мусина преузео је његов син Јован. Он је 1504. године заједно са више својих рођака протествовао пред Будимским каптолом против давања бројних земљопоседа у Хуњадској жупанији двојници племића, о чему је каптол саставио одговарајућу исправу 22. августа исте године. Овај документ пружа занимљиве информације, али и ствара више недоумица везаних за породицу Милоша Белмужевића. Наиме, осим других својих рођака, Јован Арка de Damsos је пред Будимским каптолом заступао и интересе своје сестре Веронике, супруге Стефана Брадача од Ладомерца, и „nobilium puellarum Anko, filie condam domine Clare, relicte condam Mýllus Belmosawýth, ac Sophie filie dicti Stephani Bradach, ex dicta domina Veronica procreate.“⁵⁸

Дакле, на основу овог документа произилази да је Белмужевићева удовица била Клара, у то време већ покојна, и да је она са војводом имала малолетну кћи Анку. Видели смо, међутим, да краљево писмо од 16. новембра 1500. године изричито наводи да се супруга Милоша Белмужевића звала Вероника, а малолетна кћи Милица. У Милочину корист краљ је пола године касније издао већ помињану исправу.⁵⁹ Како помирити ове противречности дипломатичких извора насталих у размаку од само четири године? Као једно, донекле логично објашњење, могло би се понудити следеће: Вероника је била друга супруга Милоша Белмужевића, којом се оженио после смрти претходне супруге Кларе. Али, и у том случају у каптолској исправу постоји грешка – Клара свакако није могла бити Милошева удовица. Пошто војвода у тестаменту састављеном пред смрт помиње само једно дете, Милица и Анка би морале бити иста личност. Међутим, поставља се питање какво би право на наследство поседа фамилије Мусина имала Белмужевићева кћи из претходног брака? Да ли је војводина кћерка имала два имена, народно и крштено, или горњи исказ треба схватити тако да је Анка кћи Кларе, али не и Белмужевића, дакле Кларино дете из неког ранијег брака? Међутим, има индикација да се састављач акта Будимског каптола збунио међу именима петнаестак личности која се јављају у овом спору и направио грешку баш код Белмужевићеве породице. Наиме, Јован и Вероника Арка имали

⁵⁷ P. ENGEL, *Középkori magyar genealógia*, Magyar Középkori Adattár, CD-Rom, Budapest 2001, tábla: *Bradács (ladomerci), Musina (damsusi, Hunyad m.)*.

⁵⁸ DL 29590.

⁵⁹ A. MAGINA, Un nobil, 142; L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Oklevéltár*, 297–299. На полеђини повеље од 30. маја 1501. године постоји и регест на српском језику, коју Талоци и Алдаши нису донели у свом издању: *за милоша вѣдомѣжевикѣ дѣвоикѣ милициѣ да ю не морѣ прѣти до вѣмена вѣзраста*: DL 32552.

су сестру Клару,⁶⁰ и њена кћи би заиста могла да буде ова Анка, јер је у Вероникиној фамилији постојала особа са тим именом. „Anko“, удовица Михаила од Фелшо-Салашпатаке, водила је заједно са Вероником, супругом Стефана Брадача, и другим рођацима 1518. године спор око неких имања у Хуњадској жупанији.⁶¹ На основу свега до сада реченог, склони смо да поверујемо да је приликом састављања каптолске исправе испуштен део текста, тако да је после помена Анке, Кларине кћерке, у наведеној реченици испало име Милице, кћери Веронике. Тако је „relicta condam Myllus Belmosawuth“ уместо Веронике постала њена сестра Клара. Да је Вероника Арка заиста била Белмужевићева супруга и његова удовица, поред краљевог писма Јожи Шому из новембра 1500. године, сведочи и околност што су војводини поседи потом прешли у руке њеног другог супруга Стефана Брадача. Он се већ фебруара 1505. године јавља са племићким предикатом „de Saswar“.⁶²

Без обзира да ли су каноници Будимског каптола почетком XVI столећа тачно забележили породичне односе покојног војводе или не, поставља се питање да ли је он раније, пре преласка у Угарску, имао још неки брак. Видели смо да се Белмужевићева делатност може пратити бар од 1458. године, што чини вероватним да је он засновао породицу још у Србији. Војводина кћи Милица, која је још у пролеће 1501. године била малолетна, могла је бити рођена тек 1489. године или нешто касније. Вероника, ако је она заиста Миличина мајка, била је знатно млађа од Милоша Белмужевића, јер је још почетком XVI века могла да роди кћерку Стефану Брадачу. Војводини синови Вук и Марко били су старији од Милице, али се не може закључити да ли су

⁶⁰ Z. JAKÓ, *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei 2* (1485–1556), Budapest 1990, 118, n° 2884.

⁶¹ DL 29643. Пал Енгел изгледа није знао за краљево писмо из новембра 1500. године које Веронику наводи као Белмужевићеву супругу. Он је, позивајући се на исправу Будимског каптола од 22. 8. 1504. године и ову Ердељског каптола из 1518. године, навео да је Милош Белмужевић био ожењен Катарином, сестром Веронике (удате за Стефана Брадача), Кларе (удате за Дионисија од Сентђурђа), Јована и Арке, деце Ладислава Дамшушија: P. ENGEL, *Középkori magyar genealógia, tábla: Musina (damsusi, Hunyad m.)*. Међутим, у каптолској исправу из 1504. године као Белмужевићева супруга не помиње се Катарина, већ Клара. Енгел је у својој родословној табlici испустио име још једне Ладиславље кћери, Јелене, која је имала сина Данчула.

⁶² Он је у исправу Арадског каптола од 28. фебруара 1505. године наведен као један од суседа и сумеђника који су присуствовали увођењу племића Јована de Wgra у посед осам насеља у Тамишкој жупанији, међу којима и Мале Ђармате. То се вероватно односи на другу половину тог места, ону која није припадала Белмужевићу и потом Брадачу: DL 38442.

рођени пре Белмужевићевог одласка у Угарску, или након тога. Зато остаје нејасно ко је била њихова мајка.

Милица се удала за Стефана, сина Стефана Јакшића Старијег, можда још пре поменуте парнице око Мунаре из априла 1503. године. Нема сачуваних трагова о евентуалном потомству из овог брака, који је Јакшићима послужио као основ за полагање права на поседе Милоша Белмужевића. Белмужевићево властелинство, тачније онај његов део остављен у наследство мајци, супрузи и кћери (Фекетеђхаз, Фејеређхаз и Бозја Бокор у Бачкој, Мунара и Гедуш у Чанадској, Кокот, Јеново, половина Мале Ђармате и Шашвар у Тамишкој жупанији) војводина удовица однела је у мираз другом мужу Стефану Брадачу.⁶³ Међутим, Јакшићи нису изгубили интересовање за та имања. Када је краљ Јован Запоља 1529. године лишио Стефана и Емерика Брадача њихових поседа због подршке Фердинанду Хабзбуршком, он их је даровао Марку Јакшићу. Тако су најзад трговиште Шашвар, Јеново, Мала Ђармата, Хеткадар, Фанчлака, Петерлака, Кокот, Мунара, Фекетеђхаз и Фејеређхаз доспели у руке Јакшића.⁶⁴

За потоњу историју Срба у Бачкој значајан је изгледа био поменути посед Фејеређхаз („Бела црква“). Наиме, према предању забележеном у манастиру Бођани још пре почетка XVIII века, овај манастир посвећен Ваведењу Пресвете Богородице подигао је 1478. године неки далматински трговац Богдан, заузимањем војводе Дмитра Јакшића. Манастир је наводно добио име по оснивачу.⁶⁵ У дефтерима из XVI

⁶³ А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 94. Фекетеђхаз је данашњи Фекетић, а Бозја Бокор је вероватно идентичан са каснијим селом Бозејем, данас делом Жабља: GY. KÁLDY-NAGY, *A Szegedi szandzsák települései, lakosai és török birtokosai 1570-ben*, Szeged 2008, 340–341; Д. ПОПОВИЋ, *Срби у Бачкој до краја осамнаестог века (историја насеља и становништва)*, Београд 1952, 81, 159. Кокот је садашња Ортишоара северно од Темишвара, Мунар(а) се налази близу леве обале Мориша, јужно од Печике и југозападно од Арада, а Гедуш је потес у северном делу атара Мунаре; у средњем веку био је на десној обали Мориша. Шашвар је лежао поред Бегеја, између Велике Ремете (Remetea Mare) и Темишвара. Јеново (Janova) је северозападно од Рекаша, а североисточно од Темишвара, док је Ђармата (Giarmata) северно од Темишвара: P. ENGEL, *A Temesvári és Moldovai szandzsák törökkori települései*, 55, 70, 71, 77, 92, 118.

⁶⁴ M. LENDVAI, *Temes vármegye nemes családjai I*, 34–35, 60; S. BOROVSKY, *A nagylaki uradalom története, Értekezések a történeti tudományok köréből 18*, Budapest 1900, 1–50, p. 48; А. ИВИЋ, *Историја Срба у Војводини*, 353, нап. 41/5, 388, нап. 130/3; М. СПРЕМИЋ, *Породица Јакшић у Банату*, 44–47, 52, 56; А. MAGINA, *Un nobil*, 140, n. 4.

⁶⁵ Љ. СТОЈАНОВИЋ, *Стари српски записи и натписи (= Записи и натписи)* 2, Београд 1903, бр. 2362; *Записи и натписи* 6, Београд 1926, бр. 10212; Р. ГРУЛИЋ, *Духовни живот, Војводина* 1, 330–414, стр. 357–358.

века уписано је село *Будиновци*, друго име *Бела Црква*. Атар села Бела Црква граничио се са имањем манастира Бођани, како се види из записа насталих 1620. и 1679. године, а траг овог насеља сачувао се у имену потеса Бела црква североисточно од села Бођани.⁶⁶ Уколико је, дакле, манастир Бођани подигнут на простору који је припадао властелинству Милоша Белмужевића и касније Јакшића, онда међу тим личностима треба тражити и његове ктиторе.⁶⁷

Исто се може рећи и за манастир Бездин у Поморишју у Румунији. Он се такође налази у суседству некадашњих Белмужевићевихседа Мунаре и Гедуша. Насеље Мунара, једно време посед Јакшића, дуго је припадало манастирском прњавору. И овај манастир је, као и Бођани, посвећен Вавдењу Пресвете Богородице, а његово оснивање предање такође приписује браћи Јакшић. Према једном запису, зидање манастирске цркве започето је 1539. године, али је манастир са првобитним храмом могао настати и знатно раније.⁶⁸ Туберон помиње Богородичин храм у близини дома Милоша Белмужевића у Потисју (in Tibisciensis agro). Из контекста приче би се могло закључити да се ради о његовој задужбини (иако се то изричито не каже). Стиче се утисак да је дубровачки писац термин Потисје употребио у доста широком значењу – строго узевши, у Потисју су били само Бел-

⁶⁶ Б. ЂУРЂЕВ – О. ЗИРОЈЕВИЋ, Опширни дефтер Сегединског санџака, *Мешовита грађа* 17–18 (1988) 7–80, стр. 31; GY. KÁLDY-NAGY, *A Szegedi szandzsák települései*, 196–197; *Записи и натписи* 2, бр. 2362; *Записи и натписи* 3, Београд 1905, бр. 4999; Д. ПОПОВИЋ, *Срби у Бачкој*, 81, 162. Обично се сматра да се Феређхаз налазио негде у близини Фекетића и Врбаса: D. CSÁNKI, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában* 2, Budapest 1894, 149.

⁶⁷ Чињеница је да су под османском влашћу, када су Срби чинили велику већину становника Бачке, као и касније, у овој области постојала свега три српска православна манастира, од којих су Ковиљ и Моноштор подигнути на месту ранијих уништених католичких самостана. Стога тешко може бити случајно да је трећи, Бођани, настао баш на месту једног од реткихседа српске властеле у Бачкој. Уп. А. КРСТИЋ, Бачка под османском влашћу, *Бачка кроз векове. Слојеви култура Бачке*. Зборник радова, у штампи.

⁶⁸ Љ. СТОЈАНОВИЋ, *Записи и натписи* 3, бр. 4963; И. ЗЕРЕМСКИ, *Српски манастири у Банату*, Сремски Карловци 1907, 95–101, сматра да Јакшићи из прве половине XVI века, склони католичанству и хуситизму, нису били ктитори Бездина, али да су дали земљиште за подизање манастира; стога се у наведеном запису не помињу изреком као оснивачи. Међутим, чини се да је верско опредељење позних Јакшића прилог више тези о Белмужевићевом ктиторству Бездина. Уп. и: Y. RADONITCH, *Histoire*, 109–110; Р. ГРУЛИЋ, *Духовни живот*, 443–444, 447; М. ЈОВАНОВИЋ, *Српски манастири у Банату*, Београд–Нови Сад 2000, 111–112; D. ȚEICU, *Die Ekklesiastische Geografie des Mittelalterlichen Banats*, București 2007, 79–80; М. СПРЕМИЋ, Породица Јакшић у Банату, 44.

мужевићеви бачки поседи. Ако су Турци из Смедерева прешли Дунав три миље од наведеног храма, како наводи Туберон, онда би он требало да се налази у јужном Банату. Међутим, на том простору, колико је из извора познато, Белмужевић није имао никакве поседе. Зато се сада може само нагађати који је храм у питању – да ли један од два поменута Богородичина манастира, или нека трећа црква.⁶⁹

Последња воља Милоша Белмужевића пружа бројне појединости о његовим породичним везама, фамилијарима или „слугама“, о менталитету српске племићке средине.⁷⁰ Из њега сазнајемо за неке српске племиће у Угарској, иначе непознате из других извора: Марка Радановића, коме је војвода из нама сада непознатих разлога оставио своје поседе Мојшу и Познад,⁷¹ Стефана Прибеновића, коме је оставио заложене посед Дег, или неког Јову, коме је оставио Шипсов.⁷² Овим својим фамилијарима војвода је наменио и по једног ратног коња са свом опремом. Блиске везе са Јакшићима, које су на крају доделе и до орођавања две породице, потврђене су присуством Јел(ен)е, супруге Дмитра Јакшића Старијег и њених синова Јована и Дмитра Млађег, те будућег зета Стефана Јакшића Млађег као сведока на тестаменту.⁷³ Занимљиво је да се у истом својству сведока наводи и Јела, жена Дмитра Потречића, српског властелина са поседима у Доњем Срему и вероватног оснивача манастира Фенек. Он је, осим из Белмужевићевог тестаментa, у историографији познат једино захваљујући сачуваној даровној повељи краља Матије Корвина из 1488. године.⁷⁴

⁶⁹ *Ludovici Tuberonis Commentarii*, 134. Р. ГРУЛИЋ, Духовни живот, 366, сматра да је у питању некадашњи манастир Дреновац између Бечкерека и Ечке.

⁷⁰ Уп. С. ПЕТРОВИЋ, Старање о души, 3–22.

⁷¹ Могуће је да су ови поседи већ били код њега у залогу.

⁷² У XVI веку постојале су две Мојше у Банату: једна се налазила у околини Гатаје, а друга у околини Хрњакова (Негпеасова), северно од Рекаша и североисточно од Темишвара. Чини се да је ова друга Мојша припадала Белмужевићу, јер су у близини Јенова и Ђармата. Познад је вероватно лежао између Малог Бечкерека (Vesicerecsu Mic) и Сачинца, северозападно од Темишвара. Шипсов се налазио између Јенова и Велике Ремете (сада се тако зове поток који се улива у Бегеј, у источном делу великореметског атара). Дег је у XVIII веку био пустара на левој обали Бегеја, код Шашвара и Мошнице; средњовековно насеље је изгледа било преко реке, у суседству Јенова: P. ENGEL, *A Temesvári és Moldovai szandzsák törökkori települései*, 45, 91, 109, 119.

⁷³ А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 94; М. СПРЕМИЋ, Породица Јакшић у Банату, 41–47.

⁷⁴ Повеља је очувана у препису Тителског каптола из 1510. године: Архив САНУ, Београд, *Збирка повеља* 409/33; З. СИМИЋ – Д. ДИМИТРИЈЕВИЋ – С. ЂИРКОВИЋ, Почци манастира Фенека, *Саопштења* 27–28 (1995–1996) 79–94, стр. 93–94.

Везаност српског племства у Угарској за Православну цркву крајем XV века посведочена је и војводином последњом вољом. Свом духовнику, Светогорцу Тимотеју војвода је оставио 100 дуката, да их за његову душу однесе на Свету Гору. Он и ђакон Марко, који је вероватно саставио исправу, такође су наведени као сведоци на тестаменту.⁷⁵

Податке о поседима војводе Милоша Белмужевића пружају две сачуване повеље угарских краљева, једна Матије Корвина из 1483. године и Владислава II из 1496. године. Ипак, најсвеобухватније информације о имањима Белмужевића садржи његов тестамент. Поређењем података тестамента са владарским повељама и другим актима може се утврдити редослед добијања поседа и број и садржај краљевских даровница за Милоша Белмужевића:

1. Повеља краља Матије Корвина, којом се Милошу Белмужевићу за заслуге у борби против Турака и верну службу дарују Мојша и Познад у Тамишкој жупанији 21. децембра 1483. године (сачувана у Мађарском државном архиву,⁷⁶ помиње се у тестаменту и у потврди краља Владислава II из 1496. године).

2. Повеља краља Матије Корвина, којом се Милошу Белмужевићу дарују поседи Фекетеђхаз, Фејеређхаз и пустара Бозја Бокор у Бачкој жупанији, после 21. децембра 1483, пре 8. фебруара 1487. године (несачувана, помиње се у тестаменту и у потврди краља Владислава II из 1496. године).

3. Повеља краља Матије Корвина, којом се Милошу Белмужевићу потврђује куповина или уступање поседа Мунар и Гедуш у Чанадској и Кокот у Тамишкој жупанији за 800 дуката, вероватно нешто после 8. фебруара 1487. године (несачувана, помиње се у тестаменту; о овој правној радњи посредно сведочи акт Арадског каптола од 8. 2. 1487. године, којим чанадски бискуп Јован и Петар и Емерих Доци, као непосредни суседи, забрањују магистру Јовану продају или давање у залог поседа Мунар и Гедуш у Чанадској и Кокот у Тамишкој жупанији, а Белмужевићу забрањују да их купи, заузме или прими у залог).⁷⁷

⁷⁵ Из племићке средине су очито још два сведока, Мађар Сибини Јанош, као и за сада неидентификована „Петовова“ жена Јована: А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 94.

⁷⁶ DL 26646; L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Oklevéltár*, 276–277; A. MAGINA, *Un nobile*, 138–139.

⁷⁷ Формулација у војводиној опоруци није сасвим јасна („...Матејаш... И пак ни даде у Чанадској меги Мунару и Гедуш и у Тамишварској меги Кокот у пенíze за нашу службу за осам сат дукат“), али се из поменуте исправе Арадског каптола види да је Белмужевић купио или добио у залог поменуте поседе од њиховог власника магистра Јована. Због протеста и забране суседа, војвода се веро-

4. Повеља краља Матије Корвина, којом се Милошу Белмужевићу за заслуге и ране задобијене у Шлеској дарује Шашвар у Тамишкој жупанији, највероватније између 8. 2. 1487. и 6. 4. 1490. године (несачувана, помиње се у тестаменту).

5. Повеља краља Владислава II, којом се, на предлог високог дворског званичника Ловре Брадача, због верне службе Милошу Белмужевићу и његовим синовима Вуку и Марку потврђују поседи раније даровани од краља Матије Корвина: Мојша и Познад у Тамишкој и Фекетеђхаз, Фејеређхаз и пустара Бозја Бокор у Бачкој жупанији, са свим припадајућим добрима, приходима и приносима унутар њихових међа, 2. јула 1496. године (сачувана, помиње се у тестаменту).⁷⁸

6. Повеља краља Владислава II, којом се Милошу Белмужевићу, пошто је остао без мушких наследника, због заслуга дозвољава слободно располагање имовином и потврђују Шашвар, Мојша и Познад у вредности од 4.000 дуката. Издата је највероватније после 31. марта 1499. или 19. априла 1500, а пре 8. септембра 1500. године (несачувана, помиње се у тестаменту).⁷⁹

Породичном архиву су припадале и поменуте повеље краља Владислава II, издате после смрти Милоша Белмужевића:

7. Повеља краља Владислава II којом узима у заштиту права малолетне Милице, кћерке покојног Милоша Белмужевића 30. маја 1501. године.⁸⁰

8. Повеља Владислава II којом потврђује тестамент „servianis scilicet litteris scripti“ покојног Милоша Белмужевића, 3. јуна 1501. године.⁸¹

Могуће је да је краљ Владислав II издао Белмужевићевој породици неку привилегију или заштитино писмо и непосредно после војводине смрти, у време када је тим поводом из Бача писао Јожи Шому.⁸² Осим ових, и можда још неких владарских аката, о којима није остало трага у архивској грађи, породичном архиву Белмужевића је припадало и више других докумената. Војвода је у Тамишкој жупанији

ватно жалио краљу, који је дозволио трансакцију: А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 93; DL 19232, регест: L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Oklevéltár*, 281.

⁷⁸ DL 26655; A. MAGINA, *Un nobile*, 139. Нејасно је зашто овом повељом није потврђено поседовање Шашвара, јер је и он, поред добара набројаних у повељи, спадао у баштинске поседе. Можда је био дат у залог?

⁷⁹ „И би хотеније светлomu краљу Ласлову и угарској великој господе и на тој ми дадоше слободу и књигу на Мојшу, на Мојшу, Познад у четири тисуче дукат“: А. ИВИЋ, Неколико ћирилских споменика, 94.

⁸⁰ DL 32552; L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Oklevéltár*, 297–298.

⁸¹ DL 29022; L. THALLÓCZY – A. ÁLDÁSY, *Oklevéltár*, 298–299.

⁸² A. MAGINA, *Un nobile*, 142.

купио посед Јеново и половину поседа Шипсов и Мала Ђармата, што је морало бити праћено одговарајућим купопродајним актима. Време куповине тих имања није познато, али се то извесно догодило после 1488. године.⁸³ Примање у залог поседа Дег било је свакако правно регулисано, али ни та исправа није сачувана. С друге стране, сачуван је акт Арадског каптола из 1498. године о примању у залог Петерфалве, Петерлаке и Хеткадара.⁸⁴ Спорови око поседа, као што је наведени због плачкања Мунаре у Чанадској жупанији априла 1503. године,⁸⁵ и евентуални други, повлачили су настанак више докумената (тужби, пресуда, итд.).

Aleksandar Krstić

NEW DATA ABOUT *VOIVODE MILOŠ BELMUŽEVIĆ* AND HIS FAMILY

Summary

Voivode Miloš Belmužević was a significant figure in 15th century Serbian history. He was born to a noble family, whose members performed administrative duties in Zeta and northern Serbia during the reign of despot Đurađ Branković (1427–1456). He is usually considered as identical to voivode Miloš, the despot's last commander in Zeta prior to the Ottoman conquest (1452–1456). This identification is questionable, because the mother of Miloš Belmužević was still alive in 1503. Shortly before the downfall of the Serbian medieval state, Belmužević supported the pro-Ottoman faction of Michael Angelović. Due to this fact, he fell into disgrace at the court and was deprived of his property in 1458. After the fall of Smederevo (1459) he entered into Ottoman military service and became the *sipahi*. Despite some wavering (in 1464 he sought refuge in Dubrovnik), he was still in Ottoman service in 1476/7, when he held Jagodina in the Morava valley as a *timar*. He moved to Hungary most probably during the great Hungarian offensives against the Ottomans in north-

⁸³ Краљ Матија Корвин је у фебруару 1488. године даровао пустару Јеново племићу Николи Пројки и његовом брату Пајку. Њихово увођење у посед овог имања крајем исте године обавили су краљев изасланик Марко Станиша од Варације, изабрани племићки судија Тамишке жупаније, и један каноник Арадског каптола, уз присуство суседа и сумећника. Међу њима се наводе и: *Nicolao magno wayvoda de Sipzo et Rayko Rayko et Nicolao Lywbyth de eadem Sippzo*: DL 30225.

⁸⁴ DL 36849; A. MAGINA, Un nobile, 140.

⁸⁵ DL 26662.

ern Serbia in 1480 and 1481, when tens of thousands of Serbs were taken across the Sava and the Danube and settled in southern Hungary. After moving to Hungary, Belmužević fought the Ottomans along the border, but also on other battlefields, as the commander of a large detachment of light cavalry – *hussars*. He was wounded serving king Matthias Corvinus (1458–1490) in Silesia, but the time and circumstances under which that happened are unknown. He distinguished himself during the wars of king Wladislas II Jagello (1490–1516) against Maximilian Habsburg and Jan Albrecht in western and northern Hungary (1490–1491). For his loyal service and military merits, Belmužević was rewarded by king Matthias in several occasions, starting from 1483, with estates in Temes, Csanád and Bács counties. It is after one of these estates that he was given the noble appellation “de Saswar“. In 1496, king Wladislas II confirmed to Miloš Belmužević and his sons Vuk and Marko the earlier donations of Matthias Corvinus. Vuk was presumably named after his grandfather, the despot’s nobleman Vuk Belmužević. However, voivode lost both of his sons in the next few years: Marko died under unknown circumstances before 1498, while Vuk was killed in battle against the Ottomans. This occurred on Easter, most probably in 1499 or 1500, during an Ottoman incursion into the territory of southern Hungary. In this conflict voivode Miloš was also wounded. Later, in order to avenge his son, he ravaged the surroundings of Smederevo. Left without a male heir, Belmužević got permission from king Wladislas II to leave his estate to his mother Olivera (until now, it was mistakenly believed that this was the name of his wife), his wife Veronica and his underage daughter Milica. The king confirmed the will of Belmužević, written in Serbian language and preserved to the present day, after his death in the autumn of 1500. Veronica, who came from the noble family Arka Damsusi from Hunyad County, remarried after her husband’s death to Stephen Bradacs. With this marriage, the largest part of Belmužević’s property was transferred to Bradacs (the voivode left some possessions to his *familiares*). Milica was married to Stefan Jakšić the Younger of Nagylak, member of another Serbian noble family from Hungary, but they most probably had no children. King John Szapolyai awarded the former possessions of Miloš Belmužević to Marko Jakšić in 1529. Two Serbian orthodox monasteries – Bođani in Bačka and Bezdin in the Mureş valley in Romania, known from 16th century, were erected on Belmužević lands. It is traditionally considered that the Jakšić brothers were the founders of both monasteries, but it is possible that the original churches were built by Miloš Belmužević.

Keywords: Miloš Belmužević, *voivode*, Christian *sipahi*, Jagodina, will, Matthias Corvinus, Wladislas II Jagello, Jakšić family, Bođani, Bezdin.